

Vlasta RIŠNER (Osijek)

Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera
vlasta.risner@os.t-com.hr

Željko RIŠNER (Osijek)

Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera
zrisner@pravos.hr

PROMJENE ZNAČENJA I UPORABE GLAGOLA *RADITI*

U radu se istražuje promjena značenja i povećanje uporabe glagola *raditi* u suvremenom hrvatskom jeziku. Opisuju se ustaljeni izrazi s tim glagolom, razdvajanje jednočlanoga predikata na dvočlani, zamjena punoznačnih glagola glagolom *raditi* te uporaba toga glagola u jeziku suvremenih književnih djela.

Ključne riječi: *publicistički stil, glagol raditi, dvočlani predikat, nominalizacija, ustaljene sveze*

Uvod

Standardni se jezik smatra ukupnošću nekoliko funkcionalnih stilova. Svaki od stilova ima svoje jezične osobitosti, manje ili više u skladu s normom standardnoga jezika. Različiti jezikoslovci na različit način gledaju na jezična odstupanja od norme. Neki drže da su takva jezična obilježja unutar pojedinoga stila čije su obilježje dopuštena, ali nije dobro njihovo širenje izvan toga, određenog stila, dok drugi, suprotno tomu, i jezik pojedinoga stila omjeravaju o normu standardnoga jezika.

Tu normu, standardnoga jezika, najmanje poštuje razgovorni stil. Stoga je pitanje pripada li taj stil standardnomu jeziku,¹ a ako pripada, u kojoj mjeri. Prihvatimo li mišljenje o razgovornom stilu standardnoga jezika kao stilu „bez dijalektizama, žargonizama, vulgarizama (...) i bez očitih jezičnih pogrešaka“, najčešće ćemo pronaći „ostvaraje koji ili ne pripadaju standardu ili ne pripadaju razgovornom jeziku“. (Frančić; Hudeček; Mihaljević 2005: 242).

¹ S. Babić i S. Težak (u *Gramatici hrvatskoga jezika*) razgovorni jezik ne opisuju kao stil. O stilovima govore unutar književnoga jezika.

Upravo zbog čestih odstupanja od norme standardnoga jezika, jezična se obilježja razgovornoga stila ne smiju zanemarivati. Ona se potvrđuju u uskoj vezi s ostalim stilovima, osobito književnoumjetničkim i publicističkim stilom. Nije rijetko isprepletanje publicističkoga i razgovornoga stila u novinskim člancima – novinar započinje prilog vlastitim tekstom, za kojim slijedi kakav intervju, koji ima obilježja razgovornoga stila. Razgovorni se stil prepoznaje i u televizijskim emisijama, osobito u tzv. *sapunicama*, razgovornim emisijama te prijenosima sportskih događaja.

Iako je u jeziku takvih emisija, kao i spomenutih novinskih članaka, neslaganje s normativnim pravilima hrvatskoga jezika veliko, te se može govoriti o sve znatnijem i značajnijem prodoru nestandardnoga u standardni hrvatski jezik, u ovom se radu izdvajaju neki pokazatelji jezičnih promjena bez obzira pripadaju li normi ili ne.

Glagoli *složiti/slagati* i *raditi* – promjena značenja i uporabe

U nekoliko se posljednjih godina potvrđuje znatno češća poraba glagola *raditi* u neosnovnom značenju, a uz imenicu u akuzativu kao obveznu dopunu, i to u različitim stilovima: najčešće u razgovornom, ali i u publicističkom te književnoumjetničkom. Uz glagol *raditi*, u razgovornom se stilu suvremenoga hrvatskog jezika primjećuje i češća poraba glagola *složiti* te, u manjoj mjeri, *slagati*. Navedeni su glagoli (*složiti/slagati* i *raditi*) sintaktički podudarni jer se rabe kao nepunoznačni te uza se imaju imenicu u akuzativu. Međutim, među njima su i značajne razlike: sintagma koju čine glagol *raditi* i imenica u akuzativu u nekim se primjerima može zamijeniti punoznačnim glagolom (*raditi operaciju* → *operirati*), dok kod glagolâ *složiti/slagati* (također s imenicom u akuzativu) takva zamjena nije moguća.

Promjena uporabe glagola *složiti/slagati*

U suvremenom se hrvatskom jeziku glagol *složiti* s imenicom u akuzativu rabi češće nego njegov nesvršeni oblik *slagati*, iako se u razgovornom jeziku često mogu čuti oba oblika. Takva se poraba potvrđuje u razgovoru likova televizijskih serija, najčešće tzv. *sapunica*, ali ne samo u njima; sve se češće *slaže* i na internetskim stranicama – različite tvrtke pozivaju nas na kupnju računala postavljajući pitanje *Gdje najpovoljnije složiti računalo*. Traži se i nudi pomoć pri *slaganju web-stranice*, a neupućeni pitaju *kako složiti forum...* *Rječnik hrvatskoga jezika* (ur. Jure Šonje) kao jedno od značenja glagola *složiti* navodi: „ugraditi dijelove u cjelinu; sastaviti, sklopiti: ~ auto (...)“. Iako se navedeno značenje može primijeniti na računalo, ne može se reći da odgovara pravomu značenju: mogućim se kupcima ne nudi konkretno spajanje računala (iako i ono, najvjerojatnije, ulazi u cijenu) nego odabir naj-

povoljnijih računalnih sastavnica (komponenta). Umjesto glagola *složiti* donedavno se rabilo nekoliko drugih nepunoznačnih glagola: uz web-stranicu *urediti*, *oblikovati*, a uz računalo *sklopiti*...

Glagoli *složiti* i *slagati* najčešće se rabe umjesto različitih nepunoznačnih glagola, a značenje dobivaju tek kada im se doda imenica u akuzativu. Osim *urediti*, *oblikovati* i *sklopiti*, *složiti* zamjenjuje i glagole *pripremiti* te *napraviti*, kao što je u primjeru *složiti sendvič*. Uporabom se toga, jednog glagola (ili dvaju, uzmemo li u obzir svršeni i nesvršeni oblik) na mjestu nekoliko ranijih glagola sličnoga, ali ne i istoga (nepotpunoga) značenja jezik siromaši, a zbog općenitoga i širokoga značenja glagola *složiti* i *slagati* može doći i do nesporazuma. Primjerice, u sintagmama *složiti stol* i *složiti krevet* u posljednje se vrijeme glagol *složiti* rabi u značenju „postaviti stol“ i „prostrijeti/napraviti postelju/krevet“. Međutim, kako je jedno od značenja glagola *složiti* „saviti u određeni oblik radi spremanja“ (*Rječnik* : 1145), slaganje stola može značiti sklapanje (sklopivoga) stola. Slično je sa sintagmom *složiti krevet*, koja može značiti posve oprječne radnje: kao prvo, raspoređivanje postelje, što uključuje „spremanje“ posteljine. Drugo je značenje novije, označuje suprotnu radnju, pripremanja, tj. prostiranja postelje.

Glagol se *složiti* u suvremenom hrvatskom razgovornom jeziku rabi s imenicama u akuzativu koje izriču kakvu hranu ili piće: *složiti sendvič / kavu / koktel*... Tada zamjenjuje nepunoznačni glagol *pripremiti* ili punoznačne *kuhati* (kao u primjeru iz televizijske sapunice ...*složi mi jednu kavu*²) te druge. Tako upotrijebljen, glagol *složiti* blizak je glagolu *raditi*, koji također zamjenjuje glagole *pripremati* i *kuhati* uz imenice u akuzativu koje izriču određenu vrstu jela – u emisiji *Dobro jutro, Hrvatska*³ uobičajena je rečenica *Danas ćemo raditi oradu na žaru, zapečene štrukle* i sl. Usporedba pokazuje da je glagol *raditi* u spomenutim sintagmama češći od glagola *složiti* – *složiti* se uglavnom potvrđuje u razgovornom stilu (jeziku likova TV-serija), a *raditi* se nalazi i u publicističkom (jeziku televizijskih voditelja i novinara).

Glagoli se *složiti/slagati* rabe i u ustaljenim svezama, često umjesto kojeg drugog glagola. Tako se u razgovoru s trenerom hrvatske momčadi pred Svjetsko rukometno prvenstvo čulo da *treba složiti taktiku protiv Južne Koreje*, a sportski je novinar, komentirajući slalomsku vožnju našega skijaša, rekao da *Ivica slaže taktiku za drugu vožnju*. Glagol je *slagati* i u tim primjerima zamijenio dotad uobičajene glagole *pripremiti/pripremati*.

² Riječ je o seriji *Sve će biti dobro* emitiranoj na 1. programu HTV-a u prosincu 2008.

³ U svakoj emisiji, koja se emitira od ponedjeljka do petka od 7 do 9 sati na 1. programu HTV-a, nalazi se prilog *Dobro jutro, dobar tek*.

Nerijetko, glagoli *složiti/slagati* s imenicama u akuzativu čine frazeme u širem smislu.⁴ Takve su sveze redovito modalne, i to negativno obojene: *slažu se frka* i *cirkus*, a složiti se može i *face*. Glagol je češće u svršenom obliku, kao što potvrđuju primjeri iz različitih televizijskih serija: *Marko (...) složio cirkus*, *Mrki je složio frku*, *Jesi vidjela koju je facu složio?*⁵), ali može se upotrijebiti i u nesvršenom: *Neću slagat' nikakav cirkus...*

Žargonski je frazem u širem smislu *složiti facu* imao prethodnika u književnom jeziku: glagol je *složiti* uza se vezao imenicu *lice* (standardnu, nežargonsku bliskoznačnicu imenice *face*) već krajem 19. stoljeća, u jeziku Eugena Kumičića, što potvrđuje rečenica „Kad je ... opazio krasnu djevojku ... *složi lice* na ljubazan posmijeh.“⁶

U *Rječniku hrvatskoga žargona* Tomislava Sabljaka glagol je *složiti* zabilježen samo s akuzativom imenice *vatra* (*složiti vatru*, u značenju „povaditi nekoga“). Ta se sintagma u opisanoj građi ne potvrđuje.

Zanimljivo je da se umjesto glagola *složiti* u navedenim frazemima u širem smislu upotrebljava glagol *raditi*: *raditi frku / cirkus / face...* Potvrda je to širine i značenjske ispražnjenosti obaju glagola. Rječnička usporedba, međutim, potvrđuje razlike među glagolima *složiti/slagati* i *raditi*: dok je u prošlosti *raditi* bio samo jedan u nizu glagola sličnoga, ali ne i jednakoga značenja, koji se s imenicom u akuzativu nije često rabio, *složiti/slagati* značenjskom raznolikošću i čestotom uporabe ne zaostajahu od suvremenoga jezika.

Povijesni hrvatski rječnici potvrđuju uporabu glagola *složiti* i *slagati* u nekoliko značenja, od kojih je suvremenom jeziku podudarno „slaganje robe u slažine“, koje navodi Bogoslav Šulek, kao i većina ranijih i kasnijih leksikografa. U Šulekovu se *Hrvatsko-njemačko-talijanskom rječniku* spomenuti glagoli navode u još nekoliko značenja uobičajenih u 19. stoljeću, ali i prije i poslije Šuleka. Prvo je od tih značenja „ugoditi, udesiti“ kakvo glazbalo; koje se navodi i u *Rječniku hrvatsko-talijanskom* Dragutina Parčića iz 1901. te u *Hrvatsko-njemačkom frazeološkom rječniku* Josipa Matešića, gdje je zabilježen frazem *složiti gajde / udesiti gajde*. U Matičinu se rječniku takvo znače-

⁴ O frazemima u širem i frazemima u užem smislu pišu M. Mihaljević i B. Kovačević (2006: 1–15).

⁵ Prvi se primjer navodi prema seriji *Sve će biti dobro*, emitiranoj 5. siječnja 2008. na 1. programu HTV-a; drugi je navod iz kriminalističke serije *Mamutica* s istog programa, a treći je iz serije (također tzv. sapunice) *Zakon ljubavi* koju je tijekom studenoga 2008. emitirao RTL. Primjer koji slijedi u gornjem tekstu prenosi se iz iste serije iz koje je i prvi primjer (*Sve će biti dobro*).

⁶ Primjer se navodi prema *Rečniku srpskohrvatskoga književnog jezika*, knj. 5, 1973: 864.

nje opisuje *dovođenjem u sklad, usklađivanjem*.⁷ U vezi su s tim i znatno raniji opisi u južnih leksikografa J. Mikalje i A. Della Belle prema kojima *slagati/složiti* znači i *skladati*, a u Šuleka i *sročiti*.

Među akuzativnim je dopunama glagola *slagati* još od *Blaga jezika slovinskoga* Jakova Mikalje imenica *slova* te se govori o *slaganju slova* kao pripremi za tisak (u Šulekovu se rječniku navodi i *složiti arak, tabak*).

Pogled u *Gazophylacium* Ivana Belostenca potvrđuje da je *slaganje* (*szlaganye*) kao konkretno sastavljanje u kajkavaca značilo i zidanje, gradnju... Prema tomu, dio je sintagma koje su u prošlosti činile imenice u akuzativu s glagolom *slagati* u suvremenom jeziku izgubljen ili ograničen na manja područja. S druge strane, proširuje se uporaba toga glagola u dvoznačnim sintagmama te frazemima u širem smislu i sintagmama u kojima je *složiti/slagati* zamjenjivo s *raditi*.

Glagol *raditi* u vrtlogu promjena

U nekoliko se posljednjih godina potvrđuje znatno češća poraba glagola *raditi* u neosnovnom značenju, a uz imenicu u akuzativu kao obveznu dopunu, i to u različitim stilovima: najčešće u razgovornom, ali i u publicističkom te književnoumjetničkom. Uz glagol *raditi*, u razgovornom se stilu suvremenoga hrvatskog jezika primjećuje i češća poraba glagola *složiti* te, u manjoj mjeri, *slagati*. Navedeni su glagoli (*složiti/slagati* i *raditi*) sintaktički podudarni jer se rabe kao nepunoznačni te uza se imaju imenicu u akuzativu. Međutim, među njima su i značajne razlike: sintagma koju čine glagol *raditi* i imenica u akuzativu u nekim se primjerima može zamijeniti punoznačnim glagolom (*raditi operaciju* → *operirati*), dok kod glagolā *složiti/slagati* (također s imenicom u akuzativu) takva zamjena nije moguća.

Tijekom stoljeća mijenjala se ne samo učestalost uporabe glagola *raditi* nego i njegovih izvedenica, osobito imenice *radnik* i pridjeva *radni*. U posljednjih su dvadesetak godina promjene u velikoj mjeri ovisile o izvanjezičnim, sociolingvističkim prilikama.

Promjene se prvoga, osnovnoga značenja, opisanoga u rječnicima kao „obavljati posao, sustavno ulagati napore da se postigne neki rezultat“ (Anić 2003: 1276), prate usporedbom opisa u hrvatskim (povijesnim) rječnicima. U najstarijem se hrvatskom rječniku Fausta Vrančića bilježi samo *rabiti*, ne i *raditi*.

⁷ Opis se donosi prema *Rečniku srpskohrvatskoga književnog jezika* (knj. 5) jer je *Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika* Matice hrvatske nedovršen, a rječnik *Matice srpske* donosi i primjere iz hrvatske književnosti. Spomenuto se značenje glagola *složiti* oprimjeruje rečenicom iz književnoga djela Stjepana Mihalića: „Okolo njega je ptičji cvrkut i zuj kukaca složio šum kojemu dirigira vjetar“. (*Rečnik*, 1973: 864)

U kasnijih se leksikografa potvrđuju značajne razlike između prvotnoga i suvremenoga značenja: u staroslavenskom je jeziku *raditi* značilo *skrbiti se, brinuti se*,⁸ a u tom se značenju potvrđuje i u starijih hrvatskih pjesnika i južnih leksikografa Mikalje i Della Belle.

Jakov Mikalja u *Blagu jezika slovinskoga* uz *raditi* bilježi *nastojati*, a u Della Bellinu se *Dizionario* nalazi mnogo bliskoznačnica glagolu *raditi*. Tako Della Bella uz talijanske glagole *attendere* i *incumbo* stavlja hrvatske istovrijednice *nastojati*, *pomniti*, *raditi* i *staviti pomnju* (Della Bella 1728: 116), ali donosi i mnoge danas zaboravljene hrvatske riječi.

Uz talijanski se glagol *faticare* ne navodi *raditi*, ali se daju brojne istovrijednice, među kojima i *rabiti*: *truditi se*, *moriti se*, *rabiti*, *poslovati*, *biti u trudu*. Najviše hrvatskih glagola Della Bella bilježi uz *laborare*: *djelovati*, *poslovati*, *raditi*, *rabiti*, *djeljati*, *rabotati*, *težati*, *tvoriti*, *rukotvoriti* (Della Bella 1728: 429), a *raditi* i *nastojati* nalazi se i uz *cercare* (Della Bella 1728: 185). Glagol *raditi* zabilježen je i uz *far di modo*, *efficio* (Della Bella 1728: 303).

Usporede li se i hrvatski glagoli koji uza se imaju kakvu dopunu ili doatak, a u Della Bellinu se *Dizionario* donose uz talijansko *laborare*, npr.: *djelovati u suhoći*, *u pokrivenu*; *poslovati u polju*, *težati u polju*; *težati zemlju ili težiti zemlju*, *poslovati pri svijeći ili prid svijećom*, *djeljati*,⁹ potvrđuje se da ni u jednom od konkretnih primjera nema glagola *raditi* – očito je da nije bio osobito čest u južnoj Hrvatskoj 17. i 18. stoljeća. U značenju današnjega glagola *raditi* (*laboro*) do 18. stoljeća najčešći su bili glagoli *rabiti* i *djelovati*.¹⁰

Kao štokavsku inačicu kajkavskoga *delati*, glagol *raditi* u *Gazofilaciju* bilježi i Ivan Belostenec u sljedećoj natuknici:

„Délam-lati, poŝzlujem-vati, poŝzel ali delo opravlyam, obavlyam, teŝim. (D. it.) Radim-diti, rukotvaram, rabotam (...)“ (Belostenec 1740 [1998]: 67)

Zanimljivo je da već u 17. stoljeću Belostenec spominje glagol *obavljati* (*delo opravljam, obavljam*), a Maretić nekoliko stoljeća kasnije, opisujući taj glagol u Akademijinu rječniku, drži da ga je stvorio Bogoslav Šulek: „Ne zna se, otkle je Šulek taj glagol uzeo; da ga nije sam načinio?“ (*Rječnik JAZU*, 1917–1922: 314).

Glagol je *raditi* zabilježen i 1778. u Slavonca Marjana Lanosovića, koji gramatici dodaje rječnik i konverzacijski priručnik – primjere „razgovora“.¹¹

⁸ Usp. *Mali staroslavensko-hrvatski rječnik* (Damjanović i dr. 2004: 230).

⁹ Svi su primjeri koji se preuzimaju iz Della Bellina rječnika slovopisno i pravopisno prilagođeni suvremenom hrvatskom jeziku, dok se gramatička i leksička obilježja ne mijenjaju.

¹⁰ O tom, uz potvrde iz građe, i u Akademijinu rječniku (1936: 889).

¹¹ Iako je *raditi* (uz *djelati*) zabilježeno u Lanosovićevu rječniku (unutar gramatike), u praktičnom se dijelu – „razgovorima“, ne rabi: umjesto izraza „moram raditi“, na-

U rječnicima je Bogoslava Šuleka te u *Rječniku hrvatsko-talijanskom* Dragutina Parčića iz 1901. godine glagol *raditi* zabilježen kao dio frazema *raditi komu o glavi*. Parčić spomenuti glagol navodi i u neosobnim ustrojstvima: *radi se o kom, o čem* (Parčić 1901 [1995]: 830–831).

***Raditi* kao nepunoznačni glagol**

Usprkos promjenama osnovnoga značenja, može se reći da na početku dvadeset i prvoga stoljeća veću pozornost, osobito sintaktičku, zaslužuje uporaba glagola *raditi* kao nepunoznačnoga, i to perifraznoga glagola koji je dio dvočlanoga predikata. Takav je predikat pokazatelj poimeničenja ili koje druge, čvrste, najčešće u većoj ili manjoj mjeri frazeologizirane, veze glagola i imenice ili imenske riječi.

U hrvatskoj se jezikoslovnoj literaturi glagol *raditi* s lokativnom dopunom spominje u *Gramatici hrvatskoga jezika* J. Silića i I. Pranjkovića (2005: 188–189) među perifraznim glagolima (*raditi na uspostavljanju povjerenja*). S istom, lokativnom dopunom, glagol se *raditi* kao jedan od primjera raščlanjivanja („dekomponiranja“) predikata navodi u stranih jezikoslovaca – u *Spisima iz sintakse i semantike* petnaest godina ranije opisuje ga Milorad Radovanović (1990: 64).¹² U *Gramatici bosanskoga jezika* Dževada Jahića, Senahida Halilovića i Ismaila Palića također se govori o značenjski nepotpunim glagolima kao dijelovima raščlanjenih predikata, ali se ne spominje glagol *raditi* (Jahić – Halilović – Palić 2000: 368–369).

O odnosu hrvatskoga i drugih jezika prema spominjanim sintaktičkim pitanjima raspravlja i Marija Znika u članku „Sintaktička norma hrvatskoga jezika u 20. stoljeću“. Autorica smatra „dekompoziciju“ i nominalizaciju u hrvatskom jeziku rezultatima „izvanjskih utjecaja“, i to utjecaja „tzv. varijante književnoga jezika“ – srpskoga jezika. Rastavljene predikate dijeli u dvije skupine; prvu, s nepunoznačnim glagolima (*vršiti, obavljati, davati, imati...*) i imenicom u akuzativu (*razgovarati – voditi razgovor*) te drugu, s glagolom *biti* i prijedložnim ili besprijedložnim izrazom i glagolskom imenicom (*biti na umoru; biti mišljenja...*) (Znika, 2006: 114–115).

lazi se „imam vrlo potribite / neukolonive posle / poslove“. (Lanosović 1778: 125). Hrvatski su dijelovi razgovora u Lanosovićevu priručniku prijevod odgovarajućih njemačkih konverzacijskih fraza, što također može biti razlogom neuporabe glagola *raditi* kao dopune prezentu nepunoznačnoga glagola *morati*. (Lanosović 1778: 209)

¹² Knjiga *Spisi iz sintakse i semantike* Milorada Radovanovića objavljena je 1990. godine, ali je rad u kojem se opisuje spomenuto raščlanjivanje predikata objavljen ranije, 1977. godine, u „Južnoslovenskom filologu“. Nakon *Radovanovića*, o raščlanjenom su predikatu pisali i drugi strani jezikoslovci, primjerice autori *Sintakse savremenoga srpskog jezika* u redakciji Milke Ivić. Glagol se *raditi* i ondje bilježi uz lokativnu dopunu.

Prema navedenom, hrvatski jezikoslovci spominju raščlanjivanje glagolskoga predikata, kao i porabu nepunoznačnih glagola s imenicom u perifrasi (ondje gdje ne postoji odgovarajući punoznačni glagolski predikat), ali se akuzativna dopuna glagola *raditi* u jezikoslovnim opisima ne spominje. To može ukazivati na dvoje:

- a – lokativna je dopuna (relativno) česta, a akuzativna je sporadična;
- b – akuzativna dopuna glagola nije sukladna sintaktičkoj normi hrvatskoga (standardnoga) jezika pa se o njoj ne govori.

Prvoj je pretpostavci, o maloj čestotnosti uporabe glagola *raditi*, proturječna početna postavka ovoga rada o izuzetno čestoj porabi toga glagol u suvremenom hrvatskom jeziku. S druge strane, širenje se glagola *raditi* umjesto drugih glagola ne smatra opravdanim. Međutim, stupanj normativne (ne)prihvatljivosti za sve primjere nije jednak, nego, između ostaloga, ovisi o stilu, ali i o vrsti sintagme u kojoj se glagol pojavljuje.

Glagol *raditi* u ustaljenim svezama riječi

U primjerima koji se u radu uspoređuju, a prenose se iz novina, s televizije i s interneta posljednjih četiriju godina, mnogo je ustaljenih izraza koji su se u hrvatskom jeziku uobičajili rabiti s kojim drugim glagolom, a ne s glagolom *raditi*. Među njima su samo dva „prava“ frazema, tj. frazema u užem smislu, navedena u hrvatskim frazeološkim rječnicima. Međutim, nisu navedeni s glagolom *raditi* – rječnici na mjestu toga glagola bilježe druge glagole. U frazemima glagol *raditi* nije rezultat raščlanjivanja predikata, no uza nj se redovito nalazi imenica u akuzativu. U uspoređenoj građi takvi su frazemi *raditi od muhe slona* i *raditi ražanj*, a *zec u šumi*.

Frazem *radimo od muhe slona* mjesecima se isticao na velikom plakatu u središtu Osijeka (kao reklama za jednu tvrtku), a potvrđivao se i u časopisima (npr. *Radiš li od muhe slona?*, *Teen*, kolovoz 2006.).

U Matešićevu je *Frazeološkom rječniku*, kao i u *Hrvatskom frazeološkom rječniku* A. Menac, Ž. Fink-Arsovski i R. Venturina, traženi frazem zabilježen s drugim glagolom: *praviti – praviti od (iz) buhe (muhe) slona* (Menac i dr. 2003: 180). Uz glagol *praviti* u Matešićevu su rječniku dana još dva glagola, ali ni jedan od njih nije *raditi*: *praviti (činiti, graditi) od muhe slona (konja, medvjeda, vola)* (Matešić 1982: 357).

Slično je i s frazemom *raditi ražanj dok je zec u šumi* (*Ali ne pada mu napamet raditi ražanj dok je zec u šumi*. *JL*, 7. 4. 2006.), koji se ni u jednom od uspoređenih frazeoloških rječnika ne nalazi s glagolom *raditi*. Matešićev rječnik donosi nekoliko glagola, ali nema glagola *raditi*: *sjeći, spremati/spremiti* i *praviti* (ražanj). U *Hrvatskom frazeološkom rječniku* zabilježen je glagol *spremati: spremati ražanj*, a *zec u šumi*. U *Kontrastivnom rječniku poslovice* Pavla Mikića i Danice Škare isti je frazem zabilježen s glagolom *graditi*:

Zec u šumi, a on ražanj gradi (1992: 354). Donosi se i potvrda iz stare hrvatske književnosti, i to iz Barakovićeve *Vile Slovinke*, u kojoj je upotrijebljen čakavski glagol *dilati*. Prema tomu, ni u jednom potvrđenom primjeru nema štokavskoga glagola *raditi*.

Druga je skupina ustaljenih sveza riječi u kojima se glagol *raditi* u suvremenom hrvatskom jeziku često rabi znatno veća. To su čvrste sintagmat-ske sveze koje nisu pravi frazemi jer desemantizacija njihovih dijelova nije provedena u potpunosti, ali su na putu frazeologizacije. Dio ustaljenih sveza riječi s glagolom *raditi* koje nisu frazemi u užem smislu u jezikoslovnoj se literaturi naziva i frazemima u širem smislu.¹³ Neki su od takvih frazema odmaknuli na putu desemantizacije i približavaju se frazemima u užem smislu (npr. *raditi cirkus, dramu...*), ali postoji i druga, raznolika, podskupina ustaljenih izraza, udaljenija od „pravih“ frazema.

S obzirom na značenje i područje uporabe, ustaljeni se izrazi razvrstavaju na sljedeći način:

1. Modalni, i to negativno obojeni izrazi, sintaktički obilježeni dopunom koju čini akuzativ bez prijedloga, u manjoj su ili većoj mjeri frazeologizirani, ali nisu zabilježeni ni u jednom hrvatskom frazeološkom rječniku. U suvremenom se hrvatskom jeziku često ponavljaju, osobito u njegovu razgovornom stilu, koji se primjerice potvrđuje dijalozima u tzv. *sapunicama* na hrvatskoj televiziji, ali ne samo ondje. Česti su i u jeziku tiskovina.

Dio ustaljenih izraza izrazitoga negativnoga značenja ne pripada hrvatskomu standardnomu jeziku nego je riječ o žargonizmima. U razgovornom su se hrvatskom jeziku izrazi poput *raditi cirkus, budalu / majmuna od koga* mogli čuti i ranije, ali s drugim glagolom – glagolom *praviti*.

Frazemi u širem smislu potvrđeni u uspoređenoj građi, koja pripada publicističkom i razgovornom stilu, u radu se razvrstavaju prema glagolu koji je (ranije) upotrebljavan umjesto glagola *raditi*. Najčešće je to *praviti*, i to u sljedećim ustaljenim izrazima: *raditi cirkus (od koga/čega/sebe)*; *raditi skandale (od čega)*, *raditi luđakinju od koga/sebe*; *raditi budalu od koga/sebe*, *raditi dramu (od čega)*.

Snažna se emotivna obojenost izdvojenih izraza potvrđuje uporabom modalnih glagola *željeti* i *moći* uz infinitiv glagola *raditi*:

Ne želim od svog života raditi cirkus... (*Grazia*, 1. 8. 2006.); *Ne možeš raditi dramu...* (HTV 1, *Ljubav u zaleđu*, 27. 1. 2006.)

¹³ O frazemima u širem smislu usporedi: Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005.; Mihaljević – Kovačević 2006: 1–15. M. Mihaljević i B. Kovačević među frazeme u širem smislu smještaju i tzv. administrativizme (npr. *izvršiti uplatu*) koji se u ovom radu opisuju kao posebna skupina.

kao i imperativom glagola *raditi*:

'Ne radite skandale i prestanite remetiti mir hrvatske reprezentacije', izjavio je Ivano Balić (...). (Hina, 28. 1. 2009.)

U nekim sintagmama glagol *raditi* može biti dopunjen jednom ili dvjema dopunama – uz imenicu u akuzativu može se, ali ne mora, upotrijebiti prijedložni genitiv, primjerice: *raditi cirkus* i *raditi cirkus od koga/čega/sebe*.

Frazem *raditi gluposti* jedini je ustaljen s glagolom *raditi* i redovito se rabi s tim glagolom:

Bila sam vodeća nakon prve vožnje, iako sam radila gluposti na stazi. (JL, 18. 3. 2006.); Ne smijemo raditi gluposti... (HTV 2, 13. VI. 2006.).

Uz glagol *praviti*, na mjestu današnjega *raditi* u nekim se ustaljenim izrazima može upotrijebiti i *izazivati*, kako je primjerice u izrazu *raditi probleme: Nemoj raditi probleme!* (HTV 1, *Ljubav u zaleđu*). Uz imenicu *incident* uobičajena je bila uporaba učestaloga glagola *izazivati*. Zbog nemogućnosti isticanja učestalosti (ponavljanja) radnje, glagol *raditi* u tom je frazemu nedovoljno obavijestan i njegova je uporaba nepravilna. Usprkos tomu, nalazimo ga u razgovorima preuzetim iz tiskovina:

Ključna je stvar da on u Zagrebu, gdje smo provodili većinu vremena, nikada nije radio incidente. (JL, 2. 8. 2006.)

U ovoj je skupini i nekoliko ustaljenih izraza slabije emocionalne obojenosti, u kojima se na mjestu glagola *raditi* upotrebljava glagol *činiti*: *raditi iznimke, raditi kompromise, raditi komu uslugu*:

Ne možemo raditi iznimke... (JL, 11.4. 2006.); Ne radimo nikakve malverzacije... (JL, 8. 9. 2006., str. 18); Koliko je čovjek prisiljen raditi kompromise! (HTV, 17. 3.); Možda je samo radila uslugu nekoj od prijateljica (Stars, 29. 1. 2009., str. 7).

2. Drugu skupinu čine ustaljeni izrazi – frazemi u širem smislu, u kojima glagol *raditi* uza se također ima akuzativ, a rabe se u određenom području, tj. struci, najčešće u kriminalistici i zdravstvu. Međutim, iz tih su struka policijskim izvješćima i novinarskim napisima ušli u publicistički stil, a postoje i u razgovornom jeziku. Takav je suvremeni frazem *raditi očevid* u kojem se glagolom *raditi* potiskuju raniji (još uvijek prisutni) glagoli *obavljati* i *vršiti*.¹⁴

¹⁴ Česti su jezični savjeti u kojima jezikoslovci upućuju na pripadnost glagola *vršiti* (kao nepunoznačnoga glagola) srpskom jeziku te se taj glagol u hrvatskom jeziku smatra stilski obilježenim. Usprkos tomu, često je u uporabi.

Noviji je i frazem *raditi crnu listu*, pri čemu je glagol *raditi* zamijenio *sastavljati*. Potvrđuje se to uporabom obaju glagola u istom novinskom tekstu, u kojem je u naslovu pisalo *Policija radi crnu listu* (*Osječki dom*, 6. 12. 2006., str. 1), a u tekstu slijedi:

Dodao je da policija u sastavljanju takve liste, osim s obavještajnim službama, surađuje i s drugim institucijama...

Niz se ustaljenih izraza s glagolom *raditi* vezuje i uz zdravstvo: *raditi pretrage*, *raditi krvnu sliku...*, a isti je glagol uobičajen i uz nazive konkretnih pretraga (*raditi CT*, *EKG* i sl.). Međutim, u takvim se svezama pokazuju morfološka i leksička ograničenja glagola *raditi*, koji se u hrvatskom jeziku ne rabi u svršenu obliku. Ako se ipak upotrijebi za izricanje svršene radnje, obavijest njime izrečena nejasna je i nepotpuna te je umjesto rečenicom *Radila sam krvnu sliku* svršenu radnju pravilno izreći rečenicom sa svršenim glagolom: *Napravila sam krvnu sliku*.

3. Treću skupinu ustaljenih izraza čine oni u kojima se glagol *raditi* u suvremenom hrvatskom jeziku, osobito u njegovu publicističkom stilu, rabi na mjestu različitih nepunoznačnih glagola kakvi su *organizirati* (pr. *raditi vjenčanje*), *potpisivati* i *dogovarati* (pr. *raditi ugovor*; *Creski ribar tri puta radio novi ugovor*; *JL*, 17. 8. 2006.).

U novinskoj se građi potvrđuje i nekoliko novijih frazema za koje se može reći da su obilježje novinskoga stila i da su nastali kao odraz potrebe za privlačenjem čitatelja, a uz glagol *raditi* kao dopunu imaju prijedložni lokativ te izriču brigu za vlastito tijelo i duh: *raditi na svom tijelu* i *raditi na sebi*.

U većoj se skupini ustaljenih izraza s glagolom *raditi* lokativ s prijedlogom *na* potvrđuje kao starija, a besprijedložni akuzativ kao novija i sve agresivnija dopuna. Primjeri potvrđuju, ne jednom i ne slučajno, upotrijebljene sintagme *raditi film* / *TV-emisiju* (*priloge*, *vijesti*) / *knjigu* (*antologiju*) / *priču* / *predstavu* / *izložbu*, kao i *raditi temu*.

Ako se umjesto prijedložnoga lokativa upotrebljava akuzativ izravnoga objekta (razlog toj uporabi, osim sve očitijega prodora glagola *raditi*, dijelom može biti i potreba za izravnijim, besprijedložnim izricanjem), glagol *raditi* valjalo bi zamijeniti s nekoliko glagola kojima je osnovno značenje s jedne strane uže, s druge pak općenitije od značenja glagola *raditi*, primjerice *pripremati*, pa čak i *snimati*, *režirati*:

Najviše me se dojmio posjet Universal studiju, gdje su nam pokazali kako se rade filmovi (*JL*, 28.7.); *Volio bih raditi komedije...*
(Branko Ivanda, *Studio*, 7.–13. ožujka 2009.)

Glagolom *pripremati*, ali i *organizirati* i *uređivati*, moglo bi biti zamijenjeno *raditi* i u rečenicama koje slijede:

...moram raditi vijesti u jedan sat poslije ponoći...; (JL, 3. 7. 2006.); Nisam radio spomenik, nego običnu antologiju. (JL, 4./5. VIII. 2006.).

Zajedničko je svim navedenim primjerima ustaljenih izraza koji nisu pravi frazemi da je na mjestu glagola *raditi* bio kakav nepunoznačni, perifrazni glagol. U dijelu je sintagma posljednje skupine umjesto akuzativa bio lokativ s prijedlogom *na* (*raditi film* – *raditi na filmu*). Zamjena dvočlanih izraza s imenicom u akuzativu jednočlanim, glagolskim predikatom, nije moguća jer nije riječ o odglagolnim imenicama.

Dvočlani predikati s glagolom *raditi*

Iako dosad navedeni izrazi nisu nastali raščlanjivanjem jednočlanoga predikata i nemaju odglagolnu imenicu, postoje i ustaljeni izrazi kod kojih se može govoriti o razdvajanju jednočlanoga predikata na nepunoznačni glagol i odglagolnu imenicu, što svjedoči o poimeničenju. Česti su takvi izrazi u administrativnom stilu, a u *Gramatici hrvatskoga jezika* I. Pranjkovića i J. Silića opisuju se kao glagolske perifraze. Takvi su administrativizmi, sintaktički različiti od ostalih frazema (u užem i širem smislu) jer sadrže raščlanjeni predikat te se dio njih može zamijeniti punoznačnim glagolom (npr. *izvršiti uplatu* → *uplatiti*; *raditi zamjenu* → *mijenjati, zamjenjivati*).

Iako je nedvojbeni njihova ustaljenost i leksikaliziranost, zbog male ili nikakve razlike u značenju između jednočlanih i dvočlanih predikata u ovom se radu takvi izrazi ne opisuju kao frazemi nego kao dvočlani predikati. Osim toga, ti se izrazi sintaktički razlikuju od ostalih frazema koje čine dvočlani predikati koji nisu nastali od jednočlanih (jer nema glagola koji im značenjski odgovaraju) i nisu rezultat poimeničenja.

Glagol je *raditi* u takvim predikatima nepunoznačan, a rabi se s jednom od dviju dopuna: lokativom s prijedlogom *na* (pr. *raditi na istraživanju*) ili akuzativom bez prijedloga (*raditi istraživanje*). Iako je akuzativna dopuna novijega datuma te se često pojavljuje umjesto lokativne (pr. *raditi istraživanje* umjesto *raditi na istraživanju*), ne može se reći da lokativne dopune više nema – s nekim imenicama istodobno postoje akuzativ i lokativ te govornik izabire između njih. S druge strane, primjeri uporabe dvočlanoga predikata s glagolom *raditi* potvrđuju akuzativnu dopunu i ondje gdje nema, a nije ni bilo, lokativne dopune, a postoji odgovarajući glagol kojim bi se dvočlani ili višočlani izraz zamijenio. Sintagme s glagolom *raditi* i akuzativom mogu, ali ne moraju, biti istoznačne onima s prijedložnim lokativom.

Kako se u ovom radu opisuju novija ustrojstva, u kojima se glagol *raditi* rabi kao nepunoznačan i uza se ima akuzativ, navode se primjeri takvih sintagma i odgovarajućih punoznačnih glagola:

raditi popis → *popisivati*
raditi pritisak na koga → *pritiskivati koga*
raditi (po)grješku → *griješiti*
raditi zamjenu → *mijenjati, zamjenjivati*
raditi koncentraciju → *koncentrirati se*
raditi pretpostavke → *pretpostavljati*
raditi operaciju → *operirati*
raditi istraživanje → *istraživati*

Iako se svi navedeni izrazi mogu zamijeniti glagolskim predikatom, u nekim se jednočlani i dvočlani predikat značenjski ne podudaraju u potpunosti. U posljednjem navedenom primjeru glagolski predikat *operirati* ne znači isto što i *raditi operaciju* – *biti (prisutan) na operaciji, nazočiti operaciji*. Jer, svi nazočni u operacijskoj dvorani ne operiraju, neki pomažu pri operaciji.

U svijesti govornika neki su se dvočlani predikati ustalili s drugim perifraznim glagolima; najčešće s *vršiti, obaviti/obavljati, činiti*; npr. umjesto *raditi (po)grješku* – *činiti (po)grješku*.

Zamjena drugih glagola glagolom *raditi*

Osim uporabe u ustaljenim svezama riječi, od kojih su neke nastale razdvajanjem glagolskoga predikata, dok u drugima glagol *raditi* zamjenjuje koji drugi nepunoznačni ili punoznačni glagol, taj glagol (*raditi*) sve češće zamjenjuje punoznačne glagole koji izriču kakvu konkretnu radnju: *peći, kuhati, proizvoditi, izrađivati*...

Za razliku od primjera kakav je *raditi film* i sličnih, u kojima umjesto akuzativa može stajati prijedložni lokativ (*raditi na filmu*), sintagme ove skupine ne mogu imati lokativnu dopunu umjesto akuzativne.

Upravo je zamjena punoznačnih glagola koji izriču kakvu konkretnu radnju nepunoznačnim glagolom *raditi*, čije je značenje oslabjelo i gotovo ispražnjeno, posve nepotrebna i ne može se smatrati dobrim i poželjnim obilježjem bilo kojega funkcionalnoga stila. Unatoč tomu, glagol *raditi* pri izricanju konkretne radnje zamjenjuje sljedeće glagole:

- *peći* – *raditi kolače*, različite vrste kolača i jela (vrlo često u emisiji *Dobro jutro, Hrvatska*, HTV 1)
- *kuhati* – *raditi čaj/kavu* (često u razgovornom jeziku likova tzv. televizijskih sapunica)
- *pripremati što (hranu)* u kuhinji – *raditi sendviče / oradu na žaru / juhu / marmeladu*:

...*radim sendviče* (*Poirot*, HTV, 2. 4. 2006.); *Doručak Yakša sastoji se od (...) i triju vrsta marmelade koju rade naši kuhari.*

(Gloria, 27. 7. 2006.); *Danas radimo oradu na žaru / juhu od zelene salate...* (HTV 1, *Dobro jutro, Hrvatska*)

- proizvoditi:

Železnjak će raditi votku u Imotskom (JL, 26.1. 2006.)

- izrađivati:

Bavi se zanimljivim hobiem, radi namještaj. (HTV 1, 10. 3. 2008.); *Ove se godine morao umjetno raditi snijeg i led.* (HTV 1, 13. 1. 2009.)

Glagol *raditi* u jeziku književnih djela

Glagol se *raditi* upotrebljava umjesto drugih glagola i u književnosti. Potvrđuje to prijevod vrlo popularnoga *Da Vincijeva koda*, gdje uporaba toga glagola dovodi i do sintaktičko-semantičke nepravilnosti:

„Taj stil slikanja zovu sfumato“, rekao joj je, „i vrlo ga je teško raditi, Leonardo da Vinci je bio najbolji u tome.“ (*Da Vincijev kod* 2005: 102)

Izvorni engleski tekst:

"That's called the sfumato style of painting", he told her, "and it's very hard to do. Leonardo da Vinci was better at it than anyone." (*The Da Vinci Code* 2007: 142)

potvrđuje da je umjesto glagola *raditi* i akuzativa zamjenice (*raditi ga*, tj. *raditi stil*) trebalo upotrijebiti glagol *slikati* iz kojega je imenica u ulozu genitivnoga atributa (*slikanje*) izvedena. Kako bi se izbjegla uporaba glagola *raditi*, za ponavljanje načina slikanja mogao se upotrijebiti anaforički zamjenički prilog *tako*, ustaljeni prijedložni izraz *na taj način* ili instrumental imenice *tehnika* s deiktikom *ta* te bi rečenica glasila:

„Taj stil slikanja zovu sfumato“, rekao joj je, „i vrlo je teško tako slikati/slikati na taj način/slikati tom tehnikom. Leonardo da Vinci je bio najbolji u tome.“

U prijevodu se istoga romana nalazi i dvočlani predikat s glagolom *raditi*:

„(...) Nisam radio pretpostavke o tome gdje bi se gral mogao nalaziti (...)“ (*Da Vincijev kod* 2005: 340)

umjesto kojega je bolje upotrijebiti punoznačni glagol kao jednočlani predikat. Usporedba s izvornim engleskim tekstom:

'(...) I certainly didn't presume to know where the Grail is hidden (...)' (*The Da Vinci Code* 2007: 451)

dopušta takav prijevod: „(...) *Sigurno nisam pretpostavljao da znam gdje je gral skriven* (...)“ jer ni u navedenu primjeru uporaba glagola *raditi* nije opravdana.

Usprkos tomu, taj se glagol kao nepunoznačan rabi i u prijevodu drugog romana Dana Browna *Anđeli i demoni* u tekstu koji slijedi, i to u engleskom izvorniku:

‘No math! I told you! I hate it!’

‘I’m glad you hate it. Because girls aren’t even allowed to do math.’ (...) (*Angels and Demons* 2009: 126)¹⁵

(...) ‘Girls play with dollies. Boys do math. No math for girls.’ (2009: 127)

te u hrvatskoj inačici:

„Samo ne matematika! Rekla sam ti! Mrzim matematiku!“

„Drago mi je što je mrziš, jer djevojčice ionako ne smiju raditi matematiku.“ (...)

„(...) Djevojčice se igraju s lutkama,¹⁶ a dječaci rade matematiku.“ (*Anđeli i demoni* 2006: 96–97)

U izdvojenim je svezama u hrvatskom jeziku bolje upotrijebiti uobičajeni ustaljeni izraz *baviti se čime*, tj. *baviti se matematikom*.

U drugom je primjeru iz *Anđela i demona* nepunoznačni glagol *raditi* upotrijebljen umjesto glagola *obaviti/obavljati* ili *vršiti/izvršiti*:

„Po vatikanskom zakonu“, nastavila je žena, „nad papama se nikad ne radi formalna autopsija zbog čega tvrdnja ne može biti potvrđena.“ (*Anđeli i demoni* 2006: 271)¹⁷

Glagol se *raditi* s imenicom u akuzativu nalazi i u drugim književnim djelima, i to u onih pisaca koji dopuštaju prodor razgovornoga jezika u književnoumjetnički stil. Češći od ostalih primjeri su modalnih ustaljenih sveza kakve su *raditi scene*, *raditi dramu* (*od čega*)... Postoji li odgovarajući engleski prijevod, u takvim se svezama potvrđuje usporednost hrvatskoga glagola *raditi* i engleskoga *make*:

Zašto, zaboga, od svega radiš dramu? – rekao joj je Maestro.
(*Frida ili o boli* 2008: 69)

¹⁵ Prvo je izdanje toga romana objavljeno 2001. godine.

¹⁶ Neispravno je upotrijebljen prijedlog s pri izricanju sredstva (**igrati se s lutkama*).

¹⁷ Izvorni tekst glasi: ‘By Vatican law’, the woman continued, ‘no formal autopsy is ever performed on a Pope, so the Illuminati claim of murder cannot be confirmed.’ (*Angels and Demons* 2009: 359) Kada bi umjesto glagola *raditi* bio upotrijebljen glagol *obavljati*, dio bi teksta na hrvatskom jeziku bio sljedeći: „(...) formalna autopsija nikad se ne obavlja nad papom pa tvrdnja iluminata o ubojstvu ne može biti potvrđena.“

*Why, for God's sake, do you make a drama out of everthing?
the Maestro asked her. (Frida's Bed 2008: 71)*

Nije mu više radila scene. (Frida ili o boli 2008: 83)

She stopped making scenes. (Frida's Bed 2008: 88)

Zaključak

Možemo zaključiti da se od ranije poznatoj lokativnoj dopuni glagola *raditi*, promatranog kao nepunoznačan, perifrazan glagol, u posljednjih nekoliko godina vrlo nametljivo priključuje akuzativna besprijedložna dopuna, i to tako da se punoznačni glagol u ulozi (jednočlanoga) glagolskog predikata rastavlja na dvočlani predikat čijim je dijelom glagol *raditi*. Međutim, i drugi se nepunoznačni i punoznačni glagoli zamjenjuju spomenutim glagolom (*raditi očevid, raditi kolače...*). Najmanje opravdanja ima baš zamjena postojećih punoznačnih glagola (pr. *peći, kuhati*) glagolom *raditi* (*raditi čaj, kavu, kolače...*). Takva je zamjena hrvatskom jeziku posve neprimjerena.

Osobito je česta uporaba frazema ili djelomice frazeologiziranih izraza izrazitoga modalnog značenja, od kojih je s glagolom *raditi* otprije poznato tek *raditi gluposti*. Takvim se izrazima suodnosni izrazi nalaze u engleskom jeziku. Usporedbom uporabe glagola *make* u engleskim rječnicima idioma te fraznih glagola (*Longman Dictionary of Phrasal Verbs*), potvrđuje se širenje uporabe jednoga glagola u potpuno ili djelomično frazeologiziranim izrazima, čije značenje ovisi o dopunama. Osobito se pronalaze odgovarajuće engleske usporednice za izraze *raditi predstavu/spektakl oko čega* (*make a song and dance about/over something*) / *raditi budalu od sebe* (*make an exhibition / a spectacle of oneself*) / *raditi gužvu, zbrku oko čega* (*make a fuss about/over something*), kao i *raditi kolače, kavu, čaj* (*make a cake, coffee, tea*) ili *raditi scene* (*make a scene/make scenes*).

Koliko je uporaba glagola *raditi* proširena, potvrđuje upravo njegov prodor u postojeće frazeme i ustaljene izraze, usprkos nemogućnosti da se upotrijebi svršeni oblik toga glagola. Ipak, može se reći da čestota uporabe glagola *raditi* u stručnom nazivlju nije jednaka u jeziku struke i u razgovornom jeziku „nestrukovnih“ govornika – pri opisu se standardiziranih postupaka u medicinskom nazivlju češće rabe svršeni oblik glagola *činiti* nego glagol *raditi* – medicinski se postupci opisuju frazeologiziranim izrazima u kojima je pasivno upotrijebljen prezent glagola *učiniti* – pr. *učini se ultrazvuk bubrega, učini se rez...* U razgovornom je, „nestrukovnom“, jeziku drukčije – uglavnom se *radi krvna slika* i druge *pretrage*.

Izvori i literatura:

- Anić, Vladimir. 2003. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- Belostenec, Ivan. 1740. [1972.–1973.] *Gazophylacium, seu latino-illyricorum onomatum aerarium i Gazopphylacium illyrico-latium*. Zagreb. Pretisak: Zagreb: Liber – Mladost.
- Brown, Dan. 2005. *Da Vincijev kod* [prevela: Suzana Sesvečan]. Zagreb: V.B.Z., 448 str.
- Brown, Dan. 2006. *Anđeli i demoni* [prevela: Suzana Sesvečan]. Zagreb: V.B.Z., 466 str.
- Brown, Dan. 2007. *The Da Vinci Code*, Corgi Books, 605 str.
- Brown, Dan. 2009. *Angels and Demons*. Corgi Books.
- Courtney, Rosemary. 1983. *Longman Dictionary of Phrasal Verbs*. Harlow: Longman Group Ltd.
- Cowie, A.P.; Mackin, R.; McCaig, I.R. 1985. *Oxford Dictionary of Current Idiomatic English: Volume 2: Phrase, Clause & Sentence Idioms*. Oxford: Oxford University Press
- Damjanović, Stjepan; Jurčević, Ivan; Kuštović, Tanja; Kuzmić, Boris; Lukić, Milica; Žagar, Mateo. 2004. *Mali staroslavensko-hrvatski rječnik*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Della Bella, Ardellio. 1728. [2006]. *Istruzioni grammaticali della lingua illirica (Gramatičke pouke o ilirskome jeziku)*. Venecija. Pretisak: Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 185 str.
- Della Bella, Ardellio. 1728. *Dizionario italiano, latino, illirico*. Venecija, 476 str.
- Drakulić, Slavenka. 2008. *Frida ili o boli*. Zagreb: Profil, 150 str.
- Drakulić, Slavenka. 2008. *Frida's Bed* [prevela Pribićević-Zorić, Christina]. London: Penguin Books, 162 str.
- Frančić, Anđela; Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. 2005. *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
- Hansen, Renate; Matešić, Josip; Petermann, Jürgen; Rittgasser, Stefan; Steiger, Martina; Zimanji-Hofer, Irena. 1988. *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik* [red. J. Matešić]. Zagreb - München
- Jahić, Dževad; Halilović, Senahid; Palić, Ismail. 2000. *Gramatika bosanskoga jezika*. Zenica: Dom štampe
- Katnić-Bakaršić, Marina. 2007. ²*Stilistika*. Sarajevo, 389 str.
- Kolenić, Ljiljana. 2006. *Riječi u svezama, Povijest hrvatske frazeologije*. Jezična knjižnica Matice hrvatske, Ogranak Osijek, Osijek, 260 str.

- Lanosović, Marijan. 1778. Neue Einleitung zur Slavonischen Sprache. Osijek.
- Matešić, Josip (red.). 1988. *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik*. Zagreb – München: Nakladni zavod Matice hrvatske, Verlag Otto Sagner.
- Matešić, Josip. 1982: *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, Zagreb.
- Menac, Antica. 2007. *Hrvatska frazeologija*. Zagreb: Knjigra, 270 str.
- Menac, Antica; Fink-Arsovski, Željka; Venturin, Radomir. 2003. *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Naklada Ljevak, 414 str.
- Mihaljević, Milica; Kovačević, Barbara. 2006. Frazemi kroz funkcionalne stilove. *Jezik*, 53/1, 1–15.
- Mikalja, Jakov. 1649. *Blago jezika slovinskoga – Thesaurus linguae illyricae*. Loreto – Ancona.
- Mikić, Pavao; Škara, Danica. 1992. *Kontrastivni rječnik poslovice*, Zagreb: August Cesarec, Školska knjiga.
- Parčić, Dragutin. 1901. [1995]. *Rječnik hrvatsko-talijanski – Vocabolario croato-italiano*. Narodni list, Zadar. Pretisak: Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.
- Petrović, Bernardina. 2008. Nacrtak za Kolokacijski rječnik hrvatskoga jezika, *Vidjeti Ohrid* : Referati hrvatskih sudionika i sudionika za XIV. Međunarodni slavistički kongres (Ohrid, 10.–16. rujna 2008.) [ur. Marko Samardžija]. Zagreb : Hrvatsko filološko društvo – Hrvatska sveučilišna naklada, 225–235.
- Piper, Predrag; Antonić, Ivana; Ružić, Vladislava; Tanasić, Sreto; Popović, Ljudmila; Tošović, Branko. 2005. *Sintaksa savremenoga srpskog jezika, prosta rečenica*, [red.: Milka Ivić], Beograd, 1164 str.
- Pranjković, Ivo. 2001. *Druga hrvatska skladnja, sintaktičke rasprave*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 178 str.
- Radovanović, Milorad. 1977. Imenica u funkciji kondenzatora (I) i (II). *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, knj. XX/1 i XX/2. Novi Sad, 63–144 i 81–155.
- Radovanović, Milorad. 1990. *Spisi iz sintakse i semantike*. Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci; Dobra vest, Novi Sad, 221 str.
- *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knj. I–XXIII. 1880–1976. JAZU: Zagreb.
- Silić, Josip; Pranjković, Ivo. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Školska knjiga, Zagreb, 422 str.
- Šulek, Bogoslav. 1874–1875. [1990]. *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja*. Pretisak: I–II. sv. Zagreb: Globus.

- Vrančić, Faust. 1595. [1992]. *Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum, Latinae, Italicae, Germanicae, Dalmatiae & Ungaricae*. Zagreb: Novi Liber, 200 str.
- Znika, Marija. 2006. Sintaktička norma hrvatskoga jezika u 20. stoljeću, Zbornik *Hrvatski jezik u XX. stoljeću*. Zagreb: Matica hrvatska, 109–144.

Vlasta RIŠNER & Željko RIŠNER

**CHANGES IN THE MEANING
AND USAGE OF THE VERB *RADITI***

The authors discuss the changes in the meaning and usage of the verb *raditi* in modern Croatian standard language. This verb is more and more frequently used with partially emptied meaning and followed by a noun in the accusative case. The verb *raditi* is used in stead of other verbs with partially emptied meaning in more or less phrased expressions, but it is also used in stead of lexical verbs (e.g. in *raditi čaj/ kavu / kolače...*). Such expressions are used not only in journalistic and conversational styles but also in the language of some literary works.

Key words: *journalistic style, verb raditi, nominalization, common collocations*